

Summaria Europensia 4/2005

Summaria Europensia 2005. aasta neljas number on pühendatud föderalismisemaatikale.

Euroopa Liidu arengus on saanud kaalukas hetk: toimumas on ida- ja lääneosa taasühendamine ning aktuaalseks on muutunud valikud ühistegevuse uue taseme arendamiseks.

Euroopa Liidu sisemisest debatist, milles vaieldi küsimuse üle, kas Euroopa Liidu laienemisele peaks eelnema süvenemine või mitte, kasvas välja Euroopa Tulevikukonvent, kelle ülesandeks sai leida vastus küsimusele, millises suunas peaks liit liikuma. Täna on laienemine toimunud ning ees süvenemine. Liikmesriigid seisavad silmitsi uue väljakutse ja valikuga: kas jääda end juba õigustanud ja toimiva majanduskoostöö raamidesse või üritada kujuneda poliitiliseks ühenduseks, mis võib endaga kaasa tuua Euroopa föderatsiooni tekke.

Koostanud: Anneli Verro

Sisukord

1. Föderalismis idee areng.....	2
1.1. Föderalismis idee areng Euroopas kuni Euroopa Ühenduste loomiseni.....	2
1.2. Föderalismis idee areng Euroopa Ühenduste loomisest tänapäevani.....	3
2. Föderatsiooni teoreetilised käsitlelused.....	4
3. Raamatud.....	5
4. Artiklid.....	6
5. Internetiallikad.....	8

1. Föderalismi idee areng

1.1. Föderalismi idee areng Euroopas kuni Euroopa Ühenduste loomiseni

Föderalismi idee ja termini ajalugu on olnud pikk. Termin *föderaalne* on algupäraselt tulnud ladina keelsest sõnast *foederatus* ehk siis kahe ladina keelse sõna *foedus* ja *fidere* sümboosist, mis tähistasid vastavalt lepingut ja usaldamist.¹ Seega on föderaalne või föderatsiooni termini algupärane tähendus seotud lepinguga.

Inglise keeles kasutati terminit esmakordselt 17. sajandil kristlike puritaanide poolt, kellele föderaalne teoloogia väljendas lepingut Jumala ja Ameerika asunike vahel. 17. sajandi lõpupoole laienes kõnealune termin riikide vahelistele kokkulepetele. Tänapäevase sisu sai föderalismi termin 18. sajandi lõpul seoses Ameerika Ühendriikide 1789. aasta konstitutsiooni vastuvõtmisega ning sellele eelnenud Föderalistide partei asutamisega.²

Euroopa ühendamise mõte tekkis aga eelmise aastatuhande algul, nn klassikalisel keskajal, kui kogu maailmajagu liitis kristlik maailm ja seda hoolimata poliitilisest killustatusest. Viimase tuhande aasta jooksul on tihti püütud luua ka humaansetel kaalutlustel integreeritud Euroopat, et vältida sõdu.

Paganate võitmiseks soovitas prantsuse kirikutegelane Pierre Dubois 1306. aastal teoses *De Recuperatione Terrae Sanctae* luua türklaste tõrjumiseks ja Püha maa vabastamiseks Euroopa liit. Ta esitab uue korralduselemendi: Euroopa vürstide ja prelaatide kogu. See peab looma kristlike, ilmalike ja usklikte vürstide üksmeele ja rahu.

1692. aastal avaldas inglise kveeker William Penn essee “*Essay towards the Present and Future Peace of Europe*”, kus kutsus looma Euroopa parlamenti, mis lahendaks valitsejate vahelisi tülisid ning sunniks kõiki vastalisi oma otsuseid täitma.

Prantsuse filosoof Claude Henri de Rouvroy de Saint-Simon seadis esimesena Euroopale eeskujuks USA liitumiskogemusi. Ühendriikide kogemustest lähtudes leidis ta, et ka Euroopa vajab föderaalset valitsust, mis oleks täiesti sõltumatu rahvuslikest valitsustest. Ühtne alus Euroopa koostööks olevat parlamentaarsuses.

Euroopa ühendamiste uute ideede kõige tunnustatum propageerija oli krahv Richard Coudenhove-Kalergi. 1923. aastal avaldas ta oma esimese raamatu *Paneuroopa*. Kirjutise autor tegeles küsimusega, kuidas saaks poliitiliselt ja majanduslikult killustunud Euroopa oma rahu ja sõltumatust üha tugevnevate Euroopaväliste jõudude vastu kaitsta. Coudenhove-Kalergi lootis Euroopa föderatsioonist mitut suurt eelist. Eelkõige uut poliitikat, mis parandaks Saksamaa ja Prantsusmaa ning Itaalia ja Austria suhteid. Paneuroopa kandvaks mõtteks oli eelkõige üldine Euroopa rahvaste rahuidee, riikide rahulik koostöö föderatiivse Šveitsi ja Ameerika Ühendriikide eeskujul. Samas ei tähendanud Paneuroopa Coudenhove-Kalergi meelest Euroopale

---

¹ Kosolowski, R. A constructivist approach to understanding the European Union as federal polity. // *Journal of European Public Policy* (1999), nr 6, lk 561-578.

² The encyclopedia of democracy. *Sub* “federalism”. London: Routledge, 1995.

sarnaselt Ameerika Ühendriikidega ühise konstitutsiooni, keele ja valitsuse loomist. Rahvuslikud iseärasused pidid säilima, rahvuslikud kultuurid arenema ja kindlustuma.

Kõige ulatuslikuma plaani Euroopa integreerimiseks esitas maailmasõdade vahel Prantsuse pea- ja välisminister Aristide Briand. 1930. aastal esitas ta Prantsuse valitsuse nimel memorandumit "Euroopa föderaalsete riikide loomise kohta", kuid see jäi siiski üsna üldiseks. Ta oli veendunud, et Euroopa geograafia, poliitilised institutsioonid ja kultuur võimaldavad tulevikus luua föderaalriigi. Peale Türgi ja Venemaa kõikidele Euroopa riikidele saadetud dokumendis põhjendati ühinemise vajadust ja pakuti välja riikide liidu struktuur, kuid selles puudus konkreetne uue ühenduse loomise kava.

1946. aasta sügisel pidas Briti peaminister Winston Churchill Zürichi ülikoolis kõne, kus toonitas, et Lääne-Euroopa poliitikas on peamine Euroopa Ühendriikide loomine, mis tähendas eelkõige partnerlust Saksamaa ja Prantsusmaa vahel. Kõnele järgnes Euroopa Liikumiste loomine kõikjal Euroopas.³

1.2. Föderalismide idee areng Euroopa Ühenduste loomisest tänapäevani

Riigikantselei Euroopa Liidu sekretariaadi tellimisel ning Eesti Tuleviku-uuringute Instituudi ja TPÜ Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituudi poolt 2002. aasta teisel poolel läbi viidud uuringul "Euroopa Liidu tulevik ja Eesti: kolm institutsionaalset tulevikuvisioni" põhjal on välja toodud kolm staadiumit tähistamiseks ELi arengut föderatsiooni suunas:

- 1) Vaikimise, kuid tegutsemise staadium, mille käigus ELi lepingud, institutsioonid jne hakkasid järk-järgult ületama tavapärase valitsustevahelise koostöö raamistikku. See on periood, alates Euroopa Majandusühenduse loomisest (jõustus 1958) aastal kuni Amsterdamile lepinguni (jõustus 1999), mille käigus ehitati üles ELi supranatsionaalne õigussüsteem ning mida võib nimetada ELi majanduslikuks föderaliseerumiseks.
- 2) "Häälitsemise" ja tegutsemise staadium, mil lisaks vastavale tegutsemisele hakkasid liikmesriikide tipp-poliitikud avaldama üksikuid arvamusi ELi föderalistliku tuleviku kohta. Seda staadiumit alustasid Saksamaa välisminister Joschka Fischer ning Saksamaa kantsler Gerhard Schröder oma kõnedega, esitades föderalistliku visiooni Euroopa Liidust.
- 3) Rääkimise ja tegutsemise staadium, mil tegutsemine valati institutsionaalsesse vormi – loodi Konvent – ning kus ELi võimalik föderalistlik tulevik sai avaliku arutelu objektiks.

---

³ Pabsch, E. Euroopa integratsioon. Tartu: Tartu Ülikool, 1999, 231 lk; Palk, P. Euroopa ühendamise lugu. Tallinn: Kirjastus Argo, 2003, 296 lk.

2. Föderatsiooni teoreetilised käsitlused

Raske on leida ühte föderatsiooni definitsiooni, mis sobiks adekvaatselt iseloomustama kõiki ühisjooi omavaid, kuid samas nii erinevaid süsteeme. Euroopa Liidu föderatsiooni teoreetikute (Elazar, Nugent, Burgess, McKay, Pinder, Rosamond jt) välja töötatud definitsioonid kattuvad enamasti üldistes ja põhilistes näitajates, milleks on:

1. Vähemalt kahetasandilise valitsuse olemasolu;
2. Konstitutsiooni olemasolu.

Erinevused ilmnevad eelkõige definitsiooni ulatuse ja selle määratluses kasutatud näitajate poolest.

Föderatsiooni üldisemalt käsitletud **Ben Rosamond** iseloomustab föderalismi väga mugava, üha populaarsema, alati mitmetähendusliku ja mõnikord ohtliku ideena, mida iseloomustab konstitutsiooniline kokkulepe, kus mõjuvõim on jagatud keskvalitsuse ja regionaalse valitsuse või riigi valitsuse vahel. Tähtsateks märksõnadeks on veel ühtsus ehk terviklikkus ning mitmekesisus.⁴

John Pinder'i järgi on föderaalne süsteem kavandatud hoolt kandma efektiivse demokraatliku valitsemise eest, mis on ühine grupile riikidele valdkondades, kus nende vastastikune sõltuvus vähendab oluliselt nende võimet seda eraldi teha, samal ajal säilitades nende endi demokraatliku valitsemise teistes valdkondades. Riikidele on põhilisteks vastastikuse sõltuvuse valdkondadeks kaubavahetus, ühisraha, eelarve, keskkond ja julgeolek.

Föderaalset liitu iseloomustab veel:

1. Rahvusülene ühtne välis- ja julgeolekupoliitika;
2. Kodanikele arusaadav konstitutsioon;
3. Ühisraha kasutuselevõtt kõikides liikmesriikides.⁵

Michael Burgess lahutab üksteisest föderalism ja föderatsiooni definitsioonid. Kui föderalism on poliitiline ideoloogia, kandev idee, siis föderatsiooni termin väljendab rahvusriikide ühendust, mille osaline autonoomsus on tagatud. Seega peab föderatsiooni liikmetel olema konstitutsiooniga antud õigus teatud osale administratiiv- ja seadustloovale võimule. Föderatsioon on seega spetsiifiline organisatsiooniline vorm, mis sisaldab endas omaette struktuure, institutsioone, protseduure ja tehnikaid. Föderatsioon baseerub ühtsusel ja mitmekesisusel, mis on vormiliselt tunnustatud "enese-võimu ja jagatud-võimu" kombinatsioonis kirjalikus ja ülimuslikus konstitutsioonis. Olulised on ka eelarvepoliitika ning kõrgeima kohtu olemasolu, millel on mittevaidlustatav võim otsustada nii keskvalitsuse ja kohalike valitsuste ning kohalike valitsuste omavaheliste tegude põhiseaduslikkuse üle.⁶

---

⁴ Rosamond, B. Theories of European Integration. Basingtoke: Macmillan Press; New York, 2000, 232 lk.

⁵ Pinder, J. The Building of European Union. Oxford; New York: Oxford University Press, 1998, 297 lk.

⁶ Burgess, B. Federalism and European Union: the Building of Europe, 1950-2000. London; New York: Routledge, 2000, 290 lk.

3. Raamatud

Altiero Spinelli and the British federalists: writings by Beveridge, Robbins and Spinelli : 1937-1943. / Edited by John Pinder. London : Federal Trust, 1998. 141 lk. Kohaviit: EL : Üld

Burgess, Michael. Federalism and European Union : the building of Europe, 1950-2000. London; New York: Routledge, 2000. 290 lk. Kohaviit: EL : Üld

Cash, William. Against the Federal Europe: the battle for Britain. London : Duckworth, 1991. 138 lk. Kohaviit: EL : Sotsiaalpoliitika

Constitutional law and economics of the European Union. / Edited by Dieter Schmidtchen, Robert Cooter Cheltenham; Lyme : Edward Elgar, 1997, 314 lk. Kohaviit: EL : Majandus- ja rahaliit

Dedman, Martin J. The origins and development of the European Union 1945-95 : a history of European integration. London; New York : Routledge, 1996. 145 lk. Kohaviit: EL : Üld

Democracy and federalism in the European Union and the United States : exploring post-national governance / edited by Sergio Fabbrini. London ; New York : Routledge, 2005. 209 lk. EL : Üld

Duff, Andrew; Williams, Shirley. European futures: alternative scenarios for 2020. London : Federal Trust, 2001, 92 lk. Kohaviit: EL : Üld

European Union politics. / Edited by Michelle Cini. Oxford ; New York : Oxford University Press, 2003. 450 lk. Kohaviit: EL : Üld

Föderalismus. / Bundeskanzleramt. Wien : Bundeskanzleramt, 199-?. 31 lk. Kohaviit: EL : Liikmesriigid/Austria

Friedman Goldstein, Leslie. Constituting federal sovereignty: the European Union in comparative context. Baltimore; London: Johns Hopkins University Press, 2001. 242 lk. Kohaviit: EL : Üld

George, Stephen; Bache, Ian. Politics in the European Union. Oxford ; New York : Oxford University Press, 2001. 449 lk. Kohaviit: EL : Üld/Institutsioonid

Kelemen, R. Daniel. The rules of federalism : institutions and regulatory politics in the EU and beyond. Cambridge, Mass. ; London : Harvard University Press, 2004. 244 lk. Kohaviit: EL : Üld

Mazan, S. Das föderative Prinzip in der Europäischen Union: insbesondere die föderativen Strukturelemente des Europäischen Gemeinschaftsrechtes : Dissertation der Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Universität Zürich. Zürich : Schulthess, 1996. 177 lk. Kohaviit: EL : Õigus/Üld

McKay, David. Designing Europe: comparative lessons from the federal experience. New York [etc.] : Oxford University Press, 2001. 164 lk. Kohaviit: EL : Üld

McKay, David. Rush to union: understanding the European federal bargain. Oxford: Clarendon Press, 1996. 192 lk. Kohaviit: EL : Üld

Ossenbühl, Fritz. Föderalismus und Regionalismus in Europa : Verfassungskongress in Bonn vom 14.-16. September 1989. Landesberichte von Kurt Eichenberger ... [et al.]. Baden-Baden : Nomos, 1990. 336 lk. Kohaviit: EL : Regionaalpoliitika

- Palk, Paavo. Euroopa ühendamise lugu. Tallinn : Argo, 2003. 296 lk. EL : Eesti/Üld
- Pinder, John. Euroopa Liit. / Inglise keelest tõlkinud Paavo Palk. Tallinn : Kupar, 2003. 205 lk. Kohaviit: EL : Eesti/Üld
- Pinder, John. The Building of the European Union. Oxford ; New York : Oxford University Press, 1998. 297 lk. Kohaviit: EL : Üld
- Rosamond, Ben. Theories of European integration. Basingstoke : Macmillan Press ; New York, 2000. 232 lk. Kohaviit: EL : Üld
- Schuman, Robert. Euroopa nimel. / Tõlkinud Marek Tamm. Tallinn : Varrak, 2003. 124 lk. Kohaviit: EL : Eesti/Üld
- The changing faces of federalism: institutional reconfiguration in Europe from East to West. / Edited by Sergio Ortino ... et al. Manchester; New York : Manchester University Press, 2005. 313 lk. Kohaviit: EL : Üld
- The European Union beyond Amsterdam: new concepts of European integration. / Edited by Martin Westlake. London: Routledge, 1998. 159 lk. Kohaviit: EL : Üld
- The federal vision: legitimacy and levels of governance in the United States and the European Union. / Edited by Kalypso Nicolaidis and Robert Howse. Oxford : Oxford University Press, 2001. 537 lk. Kohaviit: EL : Üld/Institutsioonid
- Theory and reform in the European Union. / Dimitris N. Chryssochoou et al. Manchester; New York : Manchester University Press, 2003. 248 lk. Kohaviit: EL : Üld
- Warleigh, Alex. Democracy and the European Union : theory, practice, and reform. London ; Thousand Oaks, Calif. : SAGE, 2003. 155 lk. Kohaviit: EL : Üld
- Wiener, Antje; Diez, Thomas. European integration theory. New York : Oxford University Press, 2004. 290 lk. Kohaviit: EL : Üld
- Wind, Marlene. Sovereignty and European integration: towards a post-Hobbesian order. Houndmills : Palgrave, 2001. 241 lk. Kohaviit: EL : Üld
- Федералистское будущее Европы : от Европейского сообщества до Европейского союза. / Д. Сиджански ; обработка текста и перевод : И. А. Малахова ; Российский государственный университет. Москва, 1998. 417 lk. Kohaviit: EL : Üld

4. Artiklid

Komarek, J. Federal elements in the Community juridical system: Building coherence in the Community legal order. // *Common Market Law Review*, 2005, no. 1, p. 9-34.

Krajewski, M. External trade law and the Constitution Treaty: Towards a federal and more democratic common commercial policy? // *Common Market Law Review*, 2005, no. 1, p. 91-127.

Dann, P. European Parliament and Executive Federalism: Approaching a Parliament in a Semi-Parliamentary Democracy. // *European Law Journal*, 2003, no. 5, p. 549-574.

Trechsel, A.H. How to federalize the European Union...and why bother. // *Journal of European Public Policy*, 2005, no. 3, p. 401-418.

Auer, A. The constitutional scheme of federalism. // *Journal of European Public Policy*, 2005, no. 3, p. 419-431.

Von Beyme, K. Asymmetric federalism between globalization and regionalization. // *Journal of European Public Policy*, 2005, no. 3, p. 432-447

Papadopoulos, Y. Implementing (and radicalizing) art. I-47.4 of the Constitution: is the addition of some (semi-)direct democracy to the nascent consociational European federation just Swiss folklore? // *Journal of European Public Policy*, 2005, no. 3, p. 448-467.

Thorlakson, L. Federalism and the European party system. // *Journal of European Public Policy*, 2005, no. 3, p. 468-487

Christin, T; Hug, S; Schulz, T. Federalism in the European Union: the view from below (if there is such a thing). // *Journal of European Public Policy*, 2005, no. 3, p. 488-508.

Mendez, F. The European Union and cybercrime: insights from comparative federalism. // *Journal of European Public Policy*, 2005, no. 3, p. 509-527.

McKay, D. Economic logic or political logic? Economic theory, federal theory and EMU. // *Journal of European Public Policy*, 2005, no. 3, p. 528-544.

Obinger, H; Leibfried, S; Castels, F.G. Bypasses to a social Europe? Lessons from federal experience. // *Journal of European Public Policy*, 2005, no. 3, p. 545-571.

Follesdal, A. Towards a stable finalite with federal features? The balancing acts of the Constitutional Treaty for Europe. // *Journal of European Public Policy*, 2005, no. 3, p. 572-589.

5. Internetiallikad

The Jean Monnet Working Papers

<http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/>

Eesti Tulevikuuuringute Instituut

<http://www.eti.ee/>

EU History – Historical Documents

[http://www.eu-history.leidenuniv.nl/index.php3?
m=&c=11&t=&garb=0.6574043530222563&session=](http://www.eu-history.leidenuniv.nl/index.php3?m=&c=11&t=&garb=0.6574043530222563&session=)

The Federal Trust for Education and Research

<http://www.fedtrust.co.uk/default.asp?pageid=67&mpageid=67&groupid=6>

Federal Union

<http://www.federalunion.org.uk/index.shtml>

The Federal Future for Europe

<http://www.eurofederalism.com/ffe.html>

The Young European Federalists (JEF)

<http://www.jef-europe.net/federalism/>